

Katarzyna Szajnar^{1,*}, Agata Znamiorska-Piotrowska¹,
Małgorzata Pawłos¹, Magdalena Kowalczyk¹, Julita Drobnia²

ZNAKOWANIE ŻYWNOSTI EKOLOGICZNEJ

Streszczenie: Rolnictwo ekologiczne to forma produkcji, która łączy ochronę środowiska, bioróżnorodności oraz dobrostan zwierząt, wykorzystując naturalne składniki i procesy produkcji żywności. Jest regulowane przez przepisy UE, w tym Rozporządzenie 2018/848, które określa metody produkcji i znakowanie produktów ekologicznych. Unia Europejska promuje ekologiczne rolnictwo jako element polityki rolnej, wspierając cele takie jak m.in. zwiększenie powierzchni gruntów rolnych wykorzystywanych na cele ekologiczne do 2030 r. Produkty ekologiczne muszą spełniać ściśle normy i być odpowiednio znakowane, a ich produkcja podlega kontrolom urzędowym zapewniającym zgodność z przepisami. Znakowanie produktów obejmuje m.in. informacje o składnikach, jednostce certyfikującej oraz miejscu pochodzenia surowców. Świadomość ekologiczna konsumentów dynamicznie rośnie, co znajduje odzwierciedlenie w ich decyzjach zakupowych. Współcześni konsumenci przywiązują coraz większą wagę nie tylko do składu produktów, ale również do aspektów związanych z ich opakowaniem, uwzględniając wpływ na środowisko naturalne.

Wprowadzenie

Rolnictwo ekologiczne to sposób prowadzenia działalności rolniczej, który łączy troskę o środowisko naturalne, ochronę różnorodności biologicznej oraz odpowiedzialne gospodarowanie zasobami naturalnymi. W odróżnieniu od konwencjonalnych metod uprawy i hodowli stawia również na wysokie standardy dobrostanu zwierząt, dbając o ich naturalne potrzeby oraz komfort życia. W praktyce oznacza to ograniczenie stresu zwierząt, zapewnienie im przestrzeni do swobodnego poruszania się, naturalnego światła, świeżego powietrza, a także dostępu do pastwisk. W produkcji żywności ekologicznej wykorzystywane są wyłącznie naturalne substancje i procesy, co oznacza rezygnację z chemicznych środków ochrony roślin, nawozów syntetycznych, hormonów wzrostu oraz organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO).

Rolnictwo ekologiczne pełni podwójną rolę – z jednej strony dostarcza konsumentom wysokiej jakości produktów ekologicznych, na które systematycznie rośnie zapotrzebowanie zarówno na rynku krajowym, jak i międzynarodowym,

¹ Zakład Technologii Mleczarstwa, Wydział Technologiczno-Przyrodniczy, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 2D, 35-959 Rzeszów.

² SKN Technologów Żywności Ferment, Wydział Technologiczno-Przyrodniczy, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Ćwiklińskiej 2D, 35-959 Rzeszów.

* kszajnar@ur.edu.pl

a z drugiej odgrywa istotną rolę w ochronie środowiska przyrodniczego, poprawie warunków życia zwierząt oraz aktywizacji i zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich. Dzięki ekologicznym praktykom możliwe jest odtworzenie żyzności gleb, ochrona zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz zwiększenie odporności ekosystemów rolniczych na skutki zmian klimatycznych. Co więcej, rolnictwo ekologiczne przyczynia się do wzmacniania lokalnych społeczności poprzez wspieranie krótkich łańcuchów dostaw i sprzedaży bezpośredniej.

Funkcjonowanie sektora rolnictwa ekologicznego w krajach Unii Europejskiej regulowane jest przez przepisy wspólnotowe, w szczególności przez Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych, które zastąpiło wcześniejsze Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007. Przepisy te określają zarówno metody prowadzenia upraw i hodowli w ramach rolnictwa ekologicznego, jak i sposób znakowania produktów, aby zapewnić przejrzystość dla konsumentów i umożliwić im łatwe rozpoznanie certyfikowanych produktów ekologicznych. Zgodnie z unijnymi regulacjami wyłącznie produkty spełniające określone kryteria i objęte systemem rolnictwa ekologicznego mogą być legalnie oznaczane i sprzedawane jako ekologiczne [Rutkowski 2021].

Na poziomie krajowym obowiązuje również Ustawa z dnia 23 czerwca 2022 r. o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej, która reguluje m.in. kwestie związane z nadzorem, certyfikacją, kontrolą oraz obowiązkami producentów ekologicznych na terenie Polski. Ustawa ta stanowi implementację unijnych przepisów do prawa krajowego, zapewniając jednolite zasady funkcjonowania sektora w skali całego kraju.

Komisja Europejska w ostatnich latach zaprezentowała nową koncepcję rozwoju rolnictwa stanowiącą odpowiedź na globalne wyzwania związane ze zmianami klimatycznymi, degradacją środowiska oraz potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego. W ramach tej koncepcji opracowano Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce, który wpisuje się w ogólną strategię Unii Europejskiej znaną jako Europejski Zielony Ład. Inicjatywa ta ma na celu kompleksową transformację polityki rolnej i żywnościowej UE w kierunku bardziej zrównoważonego, przyjaznego dla środowiska i odpowiedzialnego społecznie modelu.

Wśród głównych narzędzi wspierających realizację założeń Europejskiego Zielonego Ładu znajdują się dwie kluczowe strategie:

- strategia „od pola do stołu” zakładająca zapewnienie zdrowej, bezpiecznej i zrównoważonej żywności wszystkim obywatelom Unii Europejskiej;
- strategia na rzecz bioróżnorodności 2030, której celem jest odtworzenie i ochrona przyrody, w tym siedlisk i gatunków zagrożonych wyginięciem.

Obie strategie podkreślają znaczenie rolnictwa ekologicznego jako centralnego elementu procesu zazieleniania, wspólnej polityki rolnej i adaptacji unijnego rolnictwa do wyzwań XXI w. W szczególności akcentują potrzebę wdrażania

działań mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu, ochronę zasobów naturalnych oraz zachowanie i wzbogacanie różnorodności biologicznej terenów wiejskich.

W związku z tym Komisja Europejska wyznaczyła ambitny wspólny cel dla wszystkich państw członkowskich – do 2030 r. co najmniej 25% powierzchni gruntów rolnych w UE ma być wykorzystywane na potrzeby rolnictwa ekologicznego. Dodatkowo przewidziano rozwój ekologicznej akwakultury jako alternatywy dla intensywnego rybołówstwa oraz jako źródła zdrowej żywności. W celu osiągnięcia tych założeń każde państwo członkowskie Unii Europejskiej zobowiązane jest do opracowania własnego krajowego planu działań, który uwzględni lokalne uwarunkowania gospodarcze, środowiskowe oraz społeczne. Plany te mają zawierać konkretne cele, instrumenty wsparcia oraz działania edukacyjne i promocyjne mające prowadzić do zwiększenia świadomości społecznej i popytu na produkty ekologiczne.

Znakowanie produktów ekologicznych

Terminy związane z produkcją ekologiczną

Żywność ekologiczna to żywność wyprodukowana według ściśle określonych zasad rolnictwa ekologicznego ujętych w postaci przepisów prawnych. Proces jej powstawania jest śledzony, kontrolowany i udokumentowany „od pola do stołu”. Odpowiedzialność za jej jakość ponosi producent i jednostka kontrolująca proces produkcji.

Terminy odnoszące się do ekologicznej metody produkcji: organiczny, ekologiczny, ich pochodne lub wersje skrócone, jak np. „bio” i „eko”, używane samodzielnie lub łącznie, mogą być stosowane na terenie WE w znakowaniu i reklamie produktu spełniającego wymogi Rozporządzenia 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych.

W znakowaniu i reklamie nie stosuje się żadnych terminów, w tym terminów stosowanych w znakach towarowych lub nazwach przedsiębiorstw, ani praktyk, jeżeli mogą one wprowadzić konsumenta lub użytkownika w błąd poprzez sugerowanie, że produkt lub jego składniki są zgodne z rozporządzeniem. Ponadto produkty wytworzone podczas okresu konwersji nie mogą być znakowane ani reklamowane jako produkty ekologiczne ani jako produkty w okresie konwersji.

Według wymogów prawnych nie można stosować terminów „bio” i „eko” w odniesieniu do produktu, który na etykiecie lub w reklamie musi zgodnie z prawem UE mieć oznaczenie, że zawiera on GMO, składa się z GMO lub został wyprodukowany przy użyciu GMO.

Stosowanie terminów związanych z produkcją ekologiczną określa art. 30 rozporządzenia (UE) 2018/848. Producent żywności w odniesieniu do żywności

przetworzonej terminy, o których mowa w ust. 1 („bio” i „eko”, używane samodzielnie lub łącznie, terminy wymienione w załączniku IV oraz ich pochodne), może stosować:

- a) w opisie handlowym oraz w wykazie składników pod warunkiem, że:
 - co najmniej 95% masy składników pochodzenia rolnego stanowią składniki ekologiczne oraz w przypadku środków aromatyzujących – są one stosowane tylko dla naturalnych substancji aromatycznych i naturalnych preparatów aromatycznych i w przypadku, gdy wszystkie składniki smakowe i substancje pomocnicze w środku aromatyzującym są ekologiczne; głównym składnikiem są produkty łowiectwa lub rybołówstwa, wszystkie inne składniki pochodzenia rolnego są ekologiczne;
- b) jedynie w wykazie składników pod warunkiem, że:
 - mniej niż 95% masy składników pochodzenia rolnego to składniki ekologiczne i pod warunkiem, że składniki te są zgodne z przepisami dotyczącymi produkcji zawartymi w rozporządzeniu, w wykazie składników podawany jest łączny odsetek składników ekologicznych w stosunku do całkowitej ilości składników pochodzenia rolnego, dane te prezentowane są w tym samym kolorze oraz mają identyczny rozmiar i format czcionki jak inne oznaczenia znajdujące się w wykazie składników [Rozporządzenie 2018/848].

Ekologiczne produkty pakowane muszą być również znakowane zgodnie z wytycznymi Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności.

Informacje, które powinna zawierać etykieta produktu ekologicznego, to:

- logo produkcji ekologicznej UE;
- numer jednostki certyfikującej;
- miejsce pochodzenia surowców rolnych;
- oznaczenie ekologicznego charakteru produktu;
- składniki produktu;
- wartość odżywcza;
- informacje dodatkowe: data minimalnej trwałości lub termin przydatności do spożycia, informacje o alergenach, warunki przechowywania, dane producenta lub dystrybutora.

Logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej

Logo produkcji ekologicznej powinno spełniać wymagania Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z późniejszymi zmianami [Rozporządzenie 2018/848, Rozporządzenie 2024/2867].

Logo produkcji ekologicznej można wykonać:

- kolorem referencyjnym, którym jest zielony 50/0/100/0 w procesie drukowania CMYK, nr 376 w palecie kolorów Pantone i 169/201/56 w palecie kolorów RGB;
- w kolorze czarno-białym lub w całkowicie odwróconej pozycji w kolorze czarno-białym (negatyw) jedynie w przypadku, gdy zastosowanie wersji kolorowej jest niewykonalne.

W przypadku, gdy logo stosowane jest na tle, co ogranicza jego widoczność, wokół logo stosuje się kontur dla wzmocnienia kontrastu z tłem.

Wysokość logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej wynosi co najmniej 9 mm, a szerokość co najmniej 13,5 mm, natomiast proporcja jego wysokości do szerokości musi być zawsze równa 1:1,5. W przypadku bardzo małych opakowań minimalna wysokość logo może zostać wyjątkowo zmniejszona do 6 mm [Rozporządzenie 2018/848].

Kod jednostki certyfikującej

Kod jednostki certyfikującej przyjmuje format: AB-CDE-999, gdzie:

- AB jest kodem ISO państwa, w którym odbywają się kontrole;
- CDE jest terminem złożonym z trzech liter nadanych przez Komisję lub każde państwo członkowskie, takim jak „bio”, „öko”, „org” lub „eko”, stanowiącym odniesienie do produkcji ekologicznej;
- 999 jest numerem referencyjnym złożonym z maksymalnie trzech cyfr nadawanym przez właściwy organ każdego państwa członkowskiego organom kontrolnym lub jednostkom certyfikującym, którym przekazał on zadania kontrolne [Rozporządzenie 2018/848].

Miejsce pochodzenia surowca

W przypadku używania logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej należy w tym samym polu widzenia umieścić informację o miejscu pochodzenia surowców rolnych, z których wytworzono produkt. Ta informacja przyjmuje jedną z poniższych form:

- „rolnictwo UE”, gdy surowiec rolny wyprodukowano w Unii;
- „rolnictwo spoza UE”, gdy surowiec rolny wyprodukowano w państwach trzecich;
- „rolnictwo UE/rolnictwo spoza UE”, gdy część surowców rolnych wyprodukowano w Unii, a część w państwie trzecim [Rozporządzenie 2018/848].

Słowa „UE” lub „spoza UE” mogą zostać zastąpione lub uzupełnione nazwą kraju lub nazwą kraju i regionu, jeśli wszystkie surowce rolne, z których produkt jest wytworzony, pochodzą z danego kraju, a w odpowiednich przypadkach – także z tego regionu. W przypadku wskazania miejsca pochodzenia surowców rolnych, o którym mowa w pierwszym i trzecim akapicie, można pominąć składniki

o minimalnym udziale wagowym pod warunkiem, że ich łączny udział nie przekracza 5% całkowitej masy surowców rolnych. Terminy „UE” lub „spoza UE” nie mogą być wyróżnione kolorem, rozmiarem ani formatem czcionki bardziej niż nazwa produktu [Rozporządzenie 2018/848].

Ekologiczne opakowania

Świadomość ekologiczna konsumentów dynamicznie wzrasta, co znajduje odzwierciedlenie w ich decyzjach zakupowych. Współcześni nabywcy przywiązują coraz większą wagę nie tylko do składu produktów, ale również do aspektów związanych z ich opakowaniem, uwzględniając wpływ na środowisko naturalne. Produkcja opakowań jest w dużej mierze obarczana odpowiedzialnością za kwestie związane z odpadami. Obecnie firmy wdrażają rozwiązania mające na celu maksymalne zmniejszenie negatywnego wpływu opakowań na środowisko. Do żywności ekologicznej zaleca się opakowania, które nie zaśmiecają środowiska odpadami, opakowania wielokrotnego użytku oraz te, które ulegają szybkiej biodegradacji [Rooney 2005, Dainellia i in. 2008, Wojciechowska 2015].

Jednostki certyfikujące i kontrole urzędowe

Produkcja ekologiczna jest wiarygodna jedynie wtedy, gdy towarzyszy jej skuteczna weryfikacja i kontrole na wszystkich etapach produkcji, przetwarzania i dystrybucji.

Produkcja ekologiczna podlega kontrolom urzędowym i innym czynnościom urzędowym prowadzonym zgodnie z Rozporządzeniem (UE) 2017/625 w celu weryfikowania zgodności z przepisami dotyczącymi produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych. Z zastrzeżeniem przypadków, w których rozporządzenie stanowi inaczej, do produkcji ekologicznej należy jednak stosować dodatkowe przepisy, oprócz ustanowionych w tym rozporządzeniu, w odniesieniu do kontroli urzędowych i czynności przeprowadzanych przez właściwe organy oraz – w stosownych przypadkach – organy kontrolne i jednostki certyfikujące, w odniesieniu do działań, które mają podejmować podmioty i grupy podmiotów, przekazywania niektórych zadań związanych z kontrolami urzędowymi lub niektórymi zadaniami związanymi z innymi czynnościami urzędowymi i ich nadzorem, jak również w odniesieniu do działań w przypadku podejrzenia niezgodności lub stwierdzonej niezgodności, w tym zakazu wprowadzania do obrotu produktów jako produkty ekologiczne lub produkty w okresie konwersji, kiedy stwierdzona niezgodność wpływa na integralność produktów ekologicznych lub produktów w okresie konwersji.

Zgodnie z art. 41 ust. 4 Rozrządzenia 2018/848 właściwe organy wprowadzają wspólny katalog środków do stosowania na ich terytorium przez organy kontrolne i jednostki certyfikujące w przypadku podejrzenia wystąpienia niezgodności i stwierdzenia niezgodności. Na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 7 ustawy o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej Główny Inspektor JHARS opracował i przekazał jednostkom certyfikującym do stosowania Wspólny katalog środków w przypadku stwierdzonych niezgodności w rolnictwie ekologicznym [<https://www.gov.pl/web/ijhars/jednostki-certyfikujace>]. W tabeli 1 zamieszczono wykaz jednostek certyfikujących w rolnictwie ekologicznym w Polsce.

Tabela 1. Rejestr jednostek certyfikujących w rolnictwie ekologicznym w Polsce

Kod jednostki certyfikującej	Nazwa jednostki certyfikującej
PL-EKO-01	EKOGWARANCJA PTRE Sp. z o.o.
PL-EKO-02	PNG Sp. z o.o.
PL-EKO-03	Kiwa COBICO Sp. z o.o.
PL-EKO-04	BIOEKSPERT Sp. z o.o.
PL-EKO-05	Biocert Małopolska Sp. z o.o.
PL-EKO-06	Polskie Centrum Badań i Certyfikacji S.A.
PL-EKO-07	AGRO BIO TEST Sp. z o.o.
PL-EKO-08	TÜV Rheinland Polska Sp. z o.o.
PL-EKO-09	Centrum Jakości AgroEko Sp. z o.o.
PL-EKO-11	DQS Polska Sp. z o.o.
PL-EKO-12	Bureau Veritas Polska Sp. z o.o.
PL-EKO-13	Krajowe Centrum Badań i Certyfikacji „Gwarantowana Jakość” Sp. z o.o.
PL-EKO-14	eCO ₂ Sp. z o.o.

Źródło: www.gov.pl/web/ijhars/jednostki-certyfikujace

Bibliografia

- Dainellia D., Gontardb N., Spyropoulosc D., Zondervan-van den Beukend E., Tobback P. (2008). Active and intelligent food packaging: legal aspects and safety concerns. Trends in Food Science & Technology, 19/2008.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1924/2006 i (WE) nr 1925/2006 oraz uchylenia dyrektywy Komisji 87/250/EWG, dyrektywy Rady 90/496/EWG, dyrektywy Komisji 1999/10/WE, dyrektywy 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, dyrektyw Komisji 2002/67/WE i 2008/5/WE oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 608/2004.

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie kontroli urzędowych i innych czynności urzędowych przeprowadzanych w celu zapewnienia stosowania prawa żywnościowego i paszowego oraz zasad dotyczących zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia roślin i środków ochrony roślin, zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 999/2001, (WE) nr 396/2005, (WE) nr 1069/2009, (WE) nr 1107/2009, (UE) nr 1151/2012, (UE) nr 652/2014, (UE) 2016/429 i (UE) 2016/2031, rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 i (WE) nr 1099/2009 oraz dyrektywy Rady 98/58/WE, 1999/74/WE, 2007/43/WE, 2008/119/WE i 2008/120/WE oraz uchylające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 i (WE) nr 882/2004, dyrektywy Rady 89/608/EWG, 89/662/EWG, 90/425/EWG, 91/496/EWG, 96/23/WE, 96/93/WE i 97/78/WE oraz decyzję Rady 92/438/EWG (rozporządzenie w sprawie kontroli urzędowych) (Tekst mający znaczenie dla EOG).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 (dostęp: 5.05.2025).
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2024/2867 z dnia 2 września 2024 r. zmieniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 w odniesieniu do prezentacji logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej.
- Rooney M.L. (2005). Introduction to active food packaging technologies. [In:] J.H. Han (Ed.): Innovations in food packaging. Elsevier Academic Press, Oxford.
- Rutkowski J. (2021). Podstawy i wsparcie działalności ekologicznej w gospodarstwie rolnym. Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie, Olsztyn. <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/ramowy-plan-dzialan-dla-ywnosci-i-rolnictwa-ekologicznego-w-polsce> (dostęp: 5.05.2025).
- Ustawa z dnia 23 czerwca 2022 r. o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej (Dz.U. 2022, poz. 1370).
- Wojciechowska P. (2015). Ekoinnowacje w opakowaniach. Przegląd Komunalny Poleca. Biuletyn 4, 1–5. www.gov.pl/web/ijhars/jednostki-certyfikujace (dostęp: 5.05.2025).

Organic food labeling

Abstract: Organic farming is a production system that integrates environmental protection, biodiversity conservation, and animal welfare, relying on natural substances and processes. It is governed by EU legislation, notably Regulation (EU) 2018/848, which defines the permitted production methods and labelling requirements for organic products. The European Union promotes organic farming within its Common Agricultural Policy, targeting, among other objectives, an increase in the share of agricultural land under organic management to 25% by 2030. Organic products must comply with stringent standards and bear the appropriate organic label; their production is subject to official inspections by competent authorities to verify conformity. Labelling must include, inter alia, information on the ingredients, the certifying authority, and the geographical origin of raw materials. Consumer environmental awareness is growing rapidly, a trend reflected in purchasing decisions. Today's consumers place increasing importance not only on product ingredients but also on packaging-related aspects, taking into account the environmental impact.